

UTBILDNINGSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN

Datum: 2018-12-06 Dnr: VR 2018/119
U2018/03652/GV Mottagare: Utbildningsdepartementet Handläggare: Heléne Engberg

Svar angående Remiss gällande Komvuxutredningens slutbetänkande, En andra och en annan chans - ett komvux i tiden (SOU 2018:71)

Utbildningsvetenskapliga fakulteten har inbjudits att lämna synpunkter på remiss gällande Komvuxutredningens slutbetänkande, En andra och en annan chans - ett komvux i tiden (SOU2018:71).

Vid fakulteten har Institutionen för pedagogik och specialpedagogik inbjudits att yttra sig.

Övergripande

Utbildningsvetenskapliga fakulteten bedömer att utredningen är grundligt genomförd, med referenser till flertalet tidigare utredningar och rapporter och även en stor mängd egna insamlade data. I utredningen tas ställning till ett stort antal, ganska disparata, frågor, och det blir i vissa delar ganska tekniskt och svåröverskådligt.

Utbildningsvetenskapliga fakultetens synpunkter gäller dels områden med förslag som direkt berör högskolan och dels mer övergripande förslag och bedömningar.

I utredningen kommenteras framförallt fem områden med förslag som direkt berör högskolan: (1) Hur lärarutbildningen förbereder för arbete inom vuxenutbildningen, (2) kompetensutvecklingsbehoven för lärare i vuxenutbildningen (3) behovet av att stärka forskningen om vuxnas lärande, (4) en förenklad högskoleförberedande examen inom tre studieområden istället för sex program samt (5) information om möjligheten till högskolestudier för individer med förvärvad hjärnskada.

I utredningen ges ett antal förslag och bedömningar som inte direkt påverkar högskolan. I urval ges synpunkter på följande: förslag till tillägg till skollagen, ersättning till studerande vuxna med utvecklingsstörning, kommuners behov av specialpedagogisk kompetens inom vuxenutbildning, utvecklade statistik gällande komvux, alternativa urvalsgrunder, förenklad betygsskala, förändringar för

särvux, betygsrätt och entreprenad, samverkan regionalt yrkesvux och riksrekryterande yrkesutbildningar.

Utbildningsvetenskapliga fakultetens synpunkter

(1) Hur lärarutbildningen förbereder för arbete inom vuxenutbildningen

Det vore mycket önskvärt med en utvärdering för att se hur målet om vuxenutbildningen uppfylls. Om det är möjligt, att som utredarna föreslår, lyfta in det i den pågående utvärderingen av ämneslärarutbildningen så är det utmärkt. Om inte, så bör en särskild utvärdering av denna fråga tillsättas.

Formuleringen i utredarnas förslag kring vad som bör utvärderas är dock svag och tar endast upp det befintliga examensmålet om vuxnas *lärande* och hur detta uppfylls trots att utredarna själva betonar även andra aspekter såsom vuxenutbildningens organisation eller vuxnas studier och villkoren för dessa. Ett innehållsligt område som är efterfrågat inom lärarutbildningen gäller språkutvecklande arbetssätt, ett innehåll som är särskilt betydelsefullt för lärare i vuxenutbildningen eftersom en överväldigande majoritet av eleverna har ett annat modersmål än svenska eller har svaga språkkunskaper av andra skäl. Utvärderingen skulle därför behöva få ett direktiv om att även utvärdera om målet bör utvidgas i dessa avseenden och om ytterligare mål behövs. Det är möjligt att det ligger underförstått i utredarnas formulering men är inte tydligt framskrivet. En annan aspekt som bör inkluderas i utvärderingen är i vilken utsträckning lärarstudenter gör, och har möjlighet att göra, sin verksamhetsförlagda utbildning (VFU) i vuxenutbildningen och vilka kontakter som finns mellan lärosätena och vuxenutbildningen. De verksamhetsförlagda delarna av lärarutbildningen nämns överhuvudtaget inte i utredningen.

Det finns ingen anledning, att som utredarna föreslår, begränsa lärarutbildningen genom att enbart erbjuda profilering mot vuxenutbildning vid några lärosäten. Det skulle riskera att vissa lärare inte alls får den kompetens som lärare inom vuxenutbildningen behöver. Den kommunala vuxenutbildningen är så omfattande och så geografiskt spridd att många lärare under sitt yrkesliv kommer att arbeta inom denna. Lärare bör också kunna arbeta inom båda skolformerna parallellt eller under olika tidsperioder, vilket är speciellt vanligt på små orter. Lärare skall inte behöva flytta eller studera på distans för att få tillgång till vuxenpedagogisk kunskap och kompetens.

(2) kompetensutvecklingsbehoven för lärare i vuxenutbildningen

Det är mycket angeläget och välkommet att det i utredningen betonas att det behövs regelbundna kartläggningar av kompetensbehoven för lärare inom vuxenutbildningen. Eftersom vuxenutbildningen i praktiken genomförs av ett mycket stort antal vuxenutbildningsanordnare har det hittills varit svårt att få en överblick över vilken kompetens som lärarna faktiskt har, och vilka behov som finns.

Lärarna i vuxenutbildningen bör självfallet ha tillgång till samma kompetensutveckling som övriga lärare har genom Skolverket. Det gäller inte minst de stora satsningar som har gjorts på kollegialt lärande inom olika skolämnen och andra innehållsliga områden.

Som en konsekvens av de föreslagna kartläggningarna bör lärosätenas erbjudanden om kurser och program som kan användas som kompetensutveckling för lärare inom vuxenutbildningen öka. En sådan slutsats ligger underförstådd i utredningen men kan formuleras tydligare. Ett innehåll som riktar

sig till lärare i vuxenutbildningen bör dock inte enbart gälla de lärare som under en given tid arbetar inom komvux utan även lärare verksamma inom andra skol- och/eller utbildningsformer.

(3) behovet av att stärka forskningen om vuxnas lärande,

Det är ytterst angeläget att forskningen inom det vuxenpedagogiska området stärks och riktade medel är ett sätt att få till stånd sådan. Tyvärr brukar riktade medel oftast bara vara tillgängliga under en relativt kort tidsbegränsad period vilket man får anta att utredningen också tänker sig när man skriver att medlen skall *initiera* forskning. Med tanke på att forskningen inom detta område är så begränsad, vilket utredarna också tydligt visar, bör en plan göras som sträcker sig över flera ansökningsomgångar.

Det finns ingen anledning att begränsa forskningens innehåll eller metoder på det sätt som utredarna föreslår. Även om praktisknära forskning är mycket viktig så behövs även forskning inom andra områden som berör komvux. Det gäller såväl den kommunala vuxenutbildningens organisation och struktur, som innehållet och formerna för undervisningen.

(4) en förenklad högskoleförberedande examen inom tre studieområden istället för sex program samt

Sett ur högskolans perspektiv är det viktigt att studenterna som kommer till högskolan har goda förkunskaper. Det gäller såväl skolämnena som mer generella kompetenser. Den grundläggande behörigheten till högskolan innebär idag enbart att ha en högskoleförberedande gymnasieexamen, inte att denna skall ha ett specifikt innehåll. En gymnasieexamen har dock krav på fördjupning i det gymnasieprogram eleven har studerat. För högskolan är det viktigt att kurserna inom de nya studieområdena också har krav på motsvarande fördjupning och det är svårt att avgöra även om utredarna bedömer att kraven inte kommer att sänkas i den nya examen. Det är ett stort arbete.

En annan aspekt gäller sammansättningen av ämnesområdena. Utredarna diskuterar överhuvudtaget inte denna vilket är mycket märkligt. En kombination av samhällsvetenskap och humaniora förefaller lika rimligt som kombinationen samhällsvetenskap och ekonomi. Under förutsättning att man köper hela idén med studieområden är frågan om inte samtliga dessa ämnesområden skulle kunna slås ihop i ett studieområde. Ett skäl som utredarna nämner till att koppla ihop gymnasieprogrammen två och två är att man ändå kan uppnå vill garantera den fördjupning som programmen innebär, men det bör man kunna tillgodose genom att i en examen endast tillåta kurser från två program utan att specificera att dessa skall vara desamma för alla elever.

En stor risk är att utbudet av kurser minskar genom förslaget vilket utredarna också skriver fram men utan att verka se som ett problem: ”Vid svårigheter att erbjuda en specifik kurs har kommunen därmed möjlighet att erbjuda en annan kurs från hela studieområdet förutsatt att hänsyn fortfarande tas till individens behov och önskemål” (s. 237). Här kan kommunens intressen komma att stå mot individernas intressen och risken är stor för att den nya examen i sådana fall bara förenklar för kommunerna, inte för eleverna.

För högskolans del har det knappast någon betydelse om de studenter som kommer från komvux har gjort ett gymnasiearbete eller ett komvuxarbete förutsatt att omfattningen och de krav som ställs på komvuxarbetet motsvarar dem i gymnasiearbetet, vilket utredarna föreslår. Tilläggsförslaget om att elever som byter från att studera för en yrkesexamen till en högskoleexamen skall få göra ett komvuxarbete kopplat till studieområdet för högskoleexamen låter högst rimligt. Eleverna borde här få

välja vilket de vill göra. En del elever vill säkert ta ut en yrkesexamen först för att eventuellt kunna använda den senare även om de då även har kompletterat till en högskoleförberedande examen.

(5) information om möjligheten till högskolestudier för individer med förvärvad hjärnskada.

Utredarnas text är för knapphändig för att det skall gå att bedöma förslaget. Vem skall informationsmaterialet rikta sig till, individerna, kommunerna, högskolan eller någon annan?

Ytterligare synpunkter på övergripande förslag och bedömningar

Tillägg till skollagens 20 kap, 2§

Det föreslagna tillägget innebär att det sker en förskjutning i målet för den kommunala vuxenutbildningen från individen och individens behov till arbetsmarknaden och arbetsmarknadens behov även om de tidigare formuleringarna om individens behov också kvarstår. I samband med detta nämns såväl dimensioneringen av, som innehållet i, komvuxutbildningar. Att lyfta in arbetsmarknadens behov riskerar att inrikta utbildningarna, läs yrkesutbildningarna, mot såväl kortsiktiga som innehållsligt snäva behov på lokal eller regional nivå och riskerar att utgå från den arbetsmarknad som för tillfället finns. Bakom ett sådant här förslag ligger en föreställning om att individen skall anpassa sig till en befintlig arbetsmarknad vilket går stick i stäv med andra förhoppningar, som också finns, om medborgarna som entreprenörer som skall vara med och skapa arbetstillfällen t.ex. genom att skapa nya verksamheter och företag. Eftersom det redan finns en vuxenutbildningsform, regionalt yrkesvux, som skall ha en tydlig koppling till branscherna och utbildning som direkt motsvarar behoven på den regionala arbetsmarknaden så bör komvux reguljära verksamhet vara av mer långsiktig och övergripande karaktär och erbjuda utbildning med ett brett innehåll som är relativt oberoende av konjunktursvängningar och geografiska förutsättningar. Det föreslagna tillägget i målformuleringen är därför olämpligt.

Ersättning till vuxna med utvecklingsstörning

Utgångspunkten i förslaget om att vuxna med utvecklingsstörning eller förvärvad hjärnskada skall ha en likvärdig möjlighet att kunna finansiera sina studier förefaller rimlig. Det har dock varit för svårt att sätta sig in i finansieringsfrågorna för att kunna göra en bedömning av rimligheten i förslaget när det gäller detta.

Kommunbehov av specialpedagogisk kompetens

Det specialpedagogiska stödet är, som utredningen påpekar, kraftigt eftersatt inom vuxenutbildningen och förslaget borde därför vara att kommunerna ska förstärka stödet, inte enbart att de skall ges möjlighet att göra det. Detsamma gäller elevhälsan som också behöver förstärkas kraftigt. Detta stöd behövs dessutom inom samtliga komvux målgrupper, inte enbart för elever inom nuvarande särsvux och sfi. Denna fråga återkommer under avsnittet om att särsvux som särskild skolform skall upphöra och bli en del av komvux.

Statistik komvux

Statistiken för komvux är förvisso svår att jämföra med statistiken för t.ex. gymnasieskolan och detta bottnar bl.a. i att eleverna läser kurser snarare än program. Insamlandet av data till statistiken bör dock inte ta alltför mycket mer tid i anspråk för vuxenutbildningen än vad som nu är fallet. Vissa av de uppgifter som efterfrågas i utredningen t.ex. lärlingsutbildningarnas andel av regionalt yrkesvux borde inte vara svåra att ta fram.

Alternativa urvalsgrunder för gymnasial komvux

Eftersom urvalen handlar om yrkesutbildningarna bör detta tydligare framgå i formuleringen om prioriteringar. Det är viktigt att en ny formulering inte öppnar för godtycke och alltför stora skillnader i bedömningar mellan kommunerna, vilket den föreslagna formuleringen riskerar att göra. Det är t.ex. oklart vems behov som i slutändan kommer att styra vilken utbildning en enskild individ får: individens, kommunens eller näringslivets/arbetsmarknadens? Det är bra att Skolverket föreslås ta fram ett tolkningsunderlag, men det vore bättre om formuleringen kunde göras klarare redan från början.

Det är bra att utredarna föreslår att det skall bli möjligt att läsa mer än en utbildning på gymnasial nivå om en individ har behov för det. Det är viktigt att kunna byta bana i vuxen ålder för den som har hamnat fel eller där arbetsmöjligheter inom den tidigare utbildningen inte längre finns. En risk är dock att yrkesutbildningarna endast blir åtkomliga för dem som redan har en god utbildningsbakgrund, vilket skulle vara ett lika stort problem som det är att exempelvis nyanlända med en tidigare gymnasieutbildning inte kommer ifråga för en yrkesutbildning.

Förenklad betygsskala för komvux på grundläggande nivå, sfi och sårvux på grundläggande nivå

Utredarnas förslag är väl motiverat och bör inte innebära några negativa konsekvenser för eleverna. Tvärtom kan man tänka sig att färre betygssteg gör att eleverna kan fokusera mer på innehållet generellt och inte så mycket på vad som krävs för att uppnå ett visst betyg. Utredarna har inte övervägt, och inte heller motiverat varför de inte har övervägt, att enbart ha betygen Godkänt och Icke godkänt vilket skulle ha varit ett mer konsekvent förslag i relation till motiven för att förenkla betygsskalan. Läser man mellan raderna kan man ana en rädsla för att eleverna inte skulle anstränga sig lika mycket och en tro på att betyg trots allt kan ha en motiverande effekt på eleverna. Detta är dock ytterst tveksamt. Det är en mycket stor skillnad i arbetsbörda för lärarna att differentiera mellan Godkänt och Väl godkänt betyg, något som lärarna på högskolan kan vittna om.

Förändringar när det gäller sårvux samt vidare studier för individer med intellektuell funktionsnedsättning

Utredarna argumenterar väl för sina förslag och har ett tydligt inkluderingsperspektiv i sina resonemang. I övrigt är det svårt att bedöma förslagen eftersom det såväl nu som efter en sådan här förändring kommer att se mycket olika ut i olika kommuner. I den enkätundersökning som utredarna genomfört är de flesta positiva till de föreslagna ändringarna, men farhågorna ovan har lyfts fram. När det gäller möjligheten att få sina kunskaper prövade för betyg förefaller det rimligt att även målgruppen med särskilda behov skall ha en sådan rätt.

Betygsrätt och entreprenad

Under förutsättningen att utbildning ”motsvarande kommunal utbildning” faktiskt får anordnas, vilket är en märklig konstruktion, så är det ytterst lämpligt att kraven på denna motsvarar kraven för den kommunala vuxenutbildningen och att det är samma betygsrätt, dvs samma krav för att erhålla betygsrätt, för samtliga vuxenutbildningsformer.

Eftersom betygsrätten i princip är en kvalitetskontroll som både utövas vid tillståndsgivningen och vid skolinspektionens kontroller så är det rimligt att anordnarna av de utbildningar som upphandlas också har ansökt om och erhållit betygsrätt.

De farhågor som nämns i utredningen om betygsinflation är högst reella. Betygsinflationen är ett problem redan idag och vi ser på högskolan att studenternas kunskaper sällan motsvarar de nivåer och betyg som de har. Det gäller inte minst kunskaperna i svenska språket.

Utredningens förhoppning om att utbildning ”motsvarande kommunal vuxenutbildning” innebär fler möjligheter för individer att få komvuxutbildning kan samtidigt utgöra en risk för att kommunerna avstår från att ge angelägna utbildningar och hoppas på andra, t.ex. branscherna skall köpa utbildningarna istället.

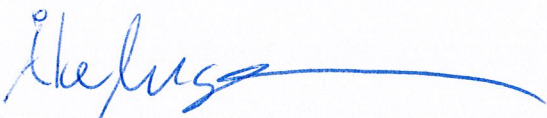
Det är närmast självklart att det bör finnas en ordning för vem som ansvarar för arkivering av betyg och intyg och lämpligt att det blir elevernas hemkommun som får detta ansvar.

Samverkan kring regionalt yrkesvux

Det förefaller självklart att de kommuner som gemensamt söker finansiering för regionalt yrkesvux skall ha någon sorts avtal sinsemellan. Förslagen på vad detta skall innehålla är ganska lågt ställda krav på de samverkande parterna. Utredarna är relativt oprecisa när det gäller vilka ansvarsområden som ska fördelas. Det är viktigt att det inte faller mellan stolarna vem som exempelvis skall tillhandahålla språkstöd och andra studiestödande insatser liksom elevhälsa och att eleverna får samma stöd i regionalt yrkesvux som inom den reguljära vuxenutbildningen.

Riksrekryterande yrkesutbildningar inom komvux och sårvux

Utredarnas bedömning när de föreslår att en arbetsgrupp tillsätts för att se över förutsättningarna för riksrekryterande yrkesutbildningar är väl avvägd och viktig för att man inte skall sätta igång en verksamhet som enbart elever med god privatekonomi, skall kunna delta i.

Åke Ingerman

Dekan